

RIIGIKOHUS
TSIVIILKOLLEEGIUM
KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-2-1-87-08
Otsuse kuupäev	Tartu, 23. oktoober 2008. a
Kohtukoosseis	Eesistuja Ants Kull, liikmed Henn Jõks ja Villu Kõve
Kohtuasi	AS-i Aluminium Alloys of Estonia (pankrotis) hagi OÜ Inmeta Ladu vastu vara vastutavale hoiule andmise kokkuleppe kehtetuks tunnistamiseks, kostja kohustamiseks tagastada pankrotivaraks olev 22 776 kg alumiiniumikange või vara tagastamise võimatuse korral kostja kohustamiseks hüvitada alumiiniumikangide väärtus 431 151 krooni 33 senti.
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Ringkonnakohtu 15. veebruari 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-05-3555
Kaebuse esitaja ja kaebuse liik	AS-i Aluminium Alloys of Estonia kassatsioonkaebus
Menetlusosalised ja nende esindajad Riigikohtus	Hageja AS Aluminium Alloys of Estonia (pankrotis, registrikood xxxxxxxx), esindaja vandeadvokaat Eve Selberg Kostja OÜ Inmeta Ladu (registrikood xxxxxxxx), esindaja vandeadvokaat Uno Feldschmidt
Asja läbivaatamise kuupäev	29. september 2008. a, kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

1. Muuta Tallinna Ringkonnakohtu 15. veebruari 2008. a otsust õigusliku põhjenduse osas.

Muus osas jätta ringkonnakohtu otsus muutmata.

2. Jätta kassatsioonkaebus rahuldamata.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. AS Aluminium Alloys of Estonia (pankrotis) (edaspidi hageja) esitas 22. juunil 2005. a Tallinna Linnakohtule hagi OÜ Inmeta Ladu (edaspidi kostja) vastu tehingu kehtetuks tunnistamiseks, paludes pankrotiseaduse (PankrS) § 119 lg-te 1 ja 3 alusel kohustada kostjat tagastama pankrotivarasse kehtetu tehingu alusel saadu või tagastamise võimatuse korral välja mõista kostjalt saadu väärtus 431 151 krooni 33 senti.

Hagiavalduse kohaselt sõlmisid hageja pantijana ja AS Hansapank pandipidajana 18. juunil 2002. a kommertspandi seadmise lepingu. Lepingu kohaselt pantis pantija pandipidajale kogu oma vallasvara, mis kuulus talle pandikande tegemise ajal või mille ta omandab pärast pandikande tegemist. Pandisummaks oli 9 500 000 krooni. Kommertspandiregistrisse tehti kanne 22. juulil 2002. Tallinna Linnakohus algatas 30. detsembri 2003. a määrusega AS-i Aluminium Alloys of Estonia pankrotimenetluse ja kuulutas pankroti välja 26. aprillil 2004.

1. detsembril 2003. a, seega vähem kui 1 kuu enne pankrotimenetluse algatamist, sõlmisid hageja ja kostja kokkuleppe, millega hageja andis kostjale vastutavale hoiule 22 776 kg alumiiniumikange väärtusega 431 151 krooni 33 senti. Alumiiniumikangid anti üle lisatagatisena varasemate kohustuste täitmise tagamiseks. Tegemist oli täiendava tagatise andmisega (vallaspant) 2003. a osutatud veoteenuse võlgade katteks. Kostjale oldi võlg, kuid need võlad ei olnud muutunud sissenõutavaks, mida kinnitab arve 596/k maksetähtpäevaga 8. detsember 2003. Kostja müüs kauba enne

maksetähtpäeva saabumist.

5. augustil 2004 esitas pankrotihaldur kostjale vara tagasinõudmise avalduse. Kostja teatas 9. novembri 2004. a kirjaga, et alumiiniumikangid on võõrandatud 22. detsembril 2003 võlaõigusseaduse (VÕS) § 907 alusel. Müügist laekus 353 673 krooni 35 senti (käibemaksuta), mille arvel rahuldati kostja nõuded hageja vastu.

AS-il Hansapank on hageja pankrotimenetluses nõudeõigus 9 724 066 kroonile, millest 9 500 000 krooni on 18. juunil 2002 sõlmitud kommertsandilepingu kohaselt eesõigusnõue, seega on vara üleandmine pankrotivõlgniku poolt kolmandatele isikutele vahetult enne pankrotimenetluse algatamist pankrotivõlgniku võlausaldajate, eelkõige eesõigusnõuet omavate võlausaldajate huve kahjustav. Tehing on PankrS § 110 lg 1 p 2 ja § 114 lg 1 alusel kehtetu.

Asjaõigusseaduse (AÕS) § 292 lg 3 kohaselt on tühine enne müügiõiguse tekkimist sõlmitud kokkulepe, mille kohaselt pandipidaja omandab panditud asja pandiga tagatud nõude rahuldamiseks. Kostja väide, et pandiõigus tekkis kokkuleppe alusel, ei oma õiguslikku tähendust, kuna varem oli juba seatud kommertsand ja AÕS § 281 lg 3 sätestab, et kui vallasasi on koormatud mitme pandiõigusega, määratakse pandiõiguse järjekohalt pandiõiguse tekkimise ajaga. Vara müügil on rikutud protseduurireegleid, mis on sätestatud AÕS § 294 lõigetes 1 ja 2 ning § 293 lõikes 1, kuna vara müüdi avaliku enampakkumiseta ja võlgnikku ei ole pandieseme müügist teavitatud.

2. Kostja hagi ei tunnistanud. Hageja andis kostjale tagatiseks 23 pakki alumiiniumi valuplokkidena, mille kogumass oli 22 700 kg, ja hageja oli kohustatud tasuma kostjale õigel ajal 18% käibemaksu, mille kostja tasus hageja eest impordideklaratsioonidega tollivormistuste tegemisel. Hageja ei ole tõendanud, et eelmärgitud vara on tema vara.

1. detsembril 2003 sõlmitud leping on vara vastutavale hoiule andmise leping ning tegemist on hoiulepingu ühe alaliigi - laolepinguga. Kostja üheks põhitegevuseks ongi laoteenuse osutamine. Hagejal ei olnud oma ladu, mistõttu ta vajab alumiiniumi hoiustamiseks kostja tolliladu. Alumiinium tuli Venemaalt ja pärast töötlemist eksporditi Euroopasse. VÕS § 888 järgi peab hoiuleandja hoidjale hüvitama hoidmisega tehtud kulud, mida hoidja asjaolude kohaselt võis pidada vajalikeks, ja VÕS § 897 sätestab kohustuse hoiustamise eest tasuda. VÕS § 907 lg 1 annab ladustatud asjale pandiõiguse varem hoiuleandjaga sõlmitud veo-, ekspedeerimis- ja laolepingutest tulenevate nõuete tagamiseks. Kokkulepe ei olnud suunatud hageja varasemate rahaliste kohustuste täitmise tagamisele. Kostja tasus hageja eest tema kauba käibemaksu.

Viide PankrS § 110 lg-le 1 on põhjendamatu, kuna kostja ei olnud teadlik AS-i Hansapank eesõigusnõudest. Seega ei teadnud kostja hoiulepingu sõlmimisel, et tehinguga kahjustatakse teiste võlausaldajate huve. Kostjal puudus teave hageja majandusliku olukorra kohta ning ei olnud teada, et tulevikus algatatakse hageja pankrotimenetlus. Ei saa eeldada, et alumiiniumikangid on hageja/pantija vara, mis on omandatud pärast kommertsandikande tegemist.

PankrS § 109 lg 1 järgi tunnistab kohus PankrS §-des 110-114 sätestatud alustel kehtetuks tehingud, mis on tehtud enne pankroti väljakuulutamist ja mis kahjustavad võlausaldajate huve. Vaidlustatud tehing on küll sõlmitud enne pankroti väljakuulutamist, kuid ei saa eeldada, et tehing kahjustaks

võlausaldajate huve. Täiendava tagatise andmine lisaks seadusjärgsele pandiõigusele ei ole käsitatav tehinguna, mis kahjustas teiste võlausaldajate huve. Sisuliselt asendati üks seadusjärgne pandiese teise pandiesemega ning teiste võlausaldajate huvide kahjustamine on välistatud, kui kohustuse täitmine on tagatud pandiga.

Ekslik on hageja seisukoht, nagu oleks sama vara ehk vaidlusalune 22 776 kg alumiiniumikange koormatud kommerts pandiga. Kommerts pandilepingus, mis on sõlmitud AS-i Hansapank ja hageja vahel, on määratletud pandi ese, milleks on pantija vallasvara, mis kuulub pantijale pandikande tegemise ajal või mille pantija omandab pärast pandikande tegemist, välja arvatud kommerts pandiseaduse (KomPS) § 2 lg-s 3 nimetatud vara, milleks muuhulgas on ka käsipant. Kuivõrd kommerts pandi esemeks ei saa olla vara, millele on seatud käsipant, ei oma tähtsust hageja seisukoht, et ajaliselt varem tekkinud pandiõigus on eelistatum võrreldes hilisemaga. Pandiõiguse konkurentsi ei saanud käsipandi ja kommerts pandi puhul tekkida.

Pandieseme müügiõigus tekkis 14 päeva möödumisel 1. detsembri 2003. a kokkuleppe sõlmimisest. Kauba võõrandamisel 23. detsembril 2003 eeldas kostja, et tegemist on hagejale kuuluva kaubaga. Pandieseme müügil ei olnud olulisi rikkumisi, kuna tegemist oli spetsiifilise kaubaga. Pandieseme müük etteteatamiseta on lubatud AÕS § 293 lg 2 kohaselt pärast müügiõiguse tekkimist ühe kuu möödumisel ning AÕS § 294 lg 1 kohaselt võib pandieset müüa ka ilma avaliku enampakkumiseta, kui kolmandatel isikutel ei ole õigusi panditud varale.

Lepingust ja seadusest tulenevate õiguste kasutamist ei saa pidada teiste võlausaldajate huvide kahjustamiseks ning pandieseme müügist saadu arvel on sisuliselt tasaarvestatud kostja nõue hageja vastu, mida ei välista põhimõtteliselt ei AÕS § 294 lg 3 ega ka pankrotiseadus ning VÕS § 186 lg 2.

3. Harju Maakohus rahuldab 30. aprilli 2007. a otsusega hagi ning tunnistas kehtetuks hageja ja kostja 1. detsembril 2003 sõlmitud täiendava tagatise ehk käsipandi andmise kokkuleppe. Maakohus mõistis kostjalt välja hageja pankrotivarasse 431 151 krooni 33 senti ning riigituludesse riigilõivu 23 120 krooni.

PankrS § 109 lg 1 kohaselt tunnistas kohus PankrS §-des 110-114 sätestatud alustel kehtetuks võlgniku tehingu, mis on tehtud enne pankroti väljakuulutamist ja mis kahjustab võlausaldajate huve. Pooled sõlmisid 1. detsembril 2003 lepingu, mille alusel hageja paigutas 22 776 kg alumiiniumi kostja lattu vastutavale hoiule lisatagatisena ja kostja võõrandas hagejale kuulunud alumiiniumikangid 22. detsembril 2003. a AS-ile Inmeta 353 673 krooni 35 senti (käibemaksuta) eest. Hageja oli juba varasemast ajast kostjale võlgu.

Kostja võõrandas hagejale kuulunud vara ajal, mil väidetav nõue ei olnud muutunud veel sissenõutavaks (kohtutoimiku lk 71-74), mis annab alust arvata, et kostja kiirustas vara võõrandamisega, kuna talle oli teada hageja majanduslik olukord ja võimaliku pankroti algatamine, sest hageja suhtes oli pankrotiavaldus esitatud juba 29. septembril 2003. a (kohtutoimiku lk 9).

Asjakohatu on kostja väide, nagu ei oleks hageja tõendanud, et vastutavale hoiule antud vara kuulus hagejale. Poolte 1. detsembril 2003 sõlmitud täiendava tagatise andmise leping tuleb kehtetuks tunnistada, kuna see sõlmiti vähem kui 1 kuu enne pankrotimenetluse algatamist ja vähem kui 5 kuud

enne pankroti väljakuulutamist ning see kahjustab vähemalt AS-i Hansapank kui ühe hageja eesõigusnõudega võlausaldaja huve, sest viimasega oli hageja 18. juunil 2002. a sõlminud kommertspandilepingu.

Dokumentaalne tõend pealkirjaga "Kinnitus kauba vastutavale hoiule andmise kohta" ongi oma sisult vaidlustatav käsipandileping, mis on sõlmitud 1. detsembril 2003. Esitatud ei ole tõendeid, millest nähtuks, et võlgnik oleks olnud kohustuse tekkimisel sellise tagatise andmiseks kohustatud.

Vaidlustatav tehing on sõlmitud vahetult enne hageja pankrotimenetluse algatamist ja enne tema pankroti väljakuulutamist ning PankrS § 110 lg 1 p 2 alusel, mis sätestab tehingu tagasivõitmise üldised alused PankrS §-des 110-114 sätestatud alustel.

Kuna 18. juunil 2002 hageja ja AS-i Hansapank vahel sõlmitud kommertspandileping on kantud 22. juulil 2002 kommertspandiregistrisse, s.o avalikku registrisse, pidi kostjale olema teada, et ta võõrandas pandieseme AS-i Hansapank huve kahjustades. AS-il Hansapank on hageja pankrotimenetluses eesõigusnõue PankrS § 153 lg 1 p 1 alusel. Konkreetse aluse tagatise andmise tagasivõitmiseks sätestab praegusel juhul PankrS § 114 lg 1 p 2.

Maakohus luges tõendatuks, et kostja on tagatiseks saadud käsipandi realiseerinud, ja mõistis kostjalt PankrS § 119 lg-test 1 ja 3 juhindudes välja kehtetu tehingu alusel saadu väärtuse.

KomPS § 2 lg 3 järgi ei ulatuks kommertspant vaidlusalusele varale siis, kui käsipant oleks seatud enne kommertspandilepingu sõlmimist. Praegusel juhul sõlmiti kommertspandileping aga enne käsipandilepingut, seega ulatus see ka vaidlusalustele alumiiniumikangidele.

Avaldust nõude tasaarvestamiseks ei ole kostja teinud.

4. Kostja esitas maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse, milles palus maakohtu otsus tühistada ja jätta uue otsusega hagi rahuldamata või saata asi esimese astme kohtule uueks läbivaatamiseks.

Hageja vaidles apellatsioonkaebusele vastu.

Ringkonnakohtu lahend ja põhjendused

5. Tallinna Ringkonnakohus tühistas 15. veebruari 2008. a otsusega maakohtu otsuse ja saatis asja tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 656 lg 1 p 5 ja lg 2 teise lause alusel uueks läbivaatamiseks esimese astme kohtule. Ringkonnakohus leidis, et maakohus on ebaõigesti kohaldanud materiaalõiguse norme ja rikkunud menetlusõiguse norme.

Ringkonnakohus leidis, tuginedes TsMS § 436 lg-le 1, TsMS § 438 lg 1 esimesele lausele ja TsMS § 442 lg-le 8, et maakohus ei ole täiel määral täitnud eelmenetluse ülesandeid ning otsus on vastuoluline ja olulises ulatuses põhjendamata.

Maakohtu otsuses ei ole selge, kuidas on kohaldatud PankrS § 109 lg-t 1, § 110 lg 1 p 2 ja § 114 lg 1 p 2. Ringkonnakohus leidis, et PankrS § 114 on erinormiks sama seaduse § 110 suhtes ning viimast tuleb kohaldada üksnes siis, kui tegemist ei ole tagatise andmisega, mille tagasivõitmise reeglid on sätestatud PankrS §-s 114.

Maakohtu otsuse kohaselt annab konkreetse aluse vaidlusaluse tagatise tagasivõitmiseks PankrS § 114 lg 1 p 2, mille kohaselt tunnistab kohus kehtetuks tagatise andmise, kui tagatis anti kuue kuu jooksul enne pankrotimenetluse algatamist ja tagatis seati juba tekkinud kohustuse

tagamiseks, kui võlgnik ei olnud kohustuse tekkimisel sellise tagatise andmiseks kohustatud, samuti kui võlgnik oli tagatise andmise ajal maksejõuetu ja tagatise saaja teadis või pidi võlgniku maksejõuetusest teadma. PankrS § 109 lg 1 kohaselt tunnistas kohus PankrS §-des 110-114 sätestatud alustel kehtetuks võlgniku tehingu, mis on tehtud enne pankroti väljakuulutamist ja mis kahjustab võlausaldajate huve. Seega on PankrS § 114 lg 1 p 2 alusel tagatise tagasivõitmise hagi rahuldamise üheks eelduseks lisaks selles normis endas sätestatud eeldustele ka võlausaldajate huvide kahjustamise tuvastamine (vt Riigikohtu lahendid tsiviilasjades nr 3-2-1-43-07 ja 3-2-1-115-07). Maakohus ei ole tuvastanud eespool nimetatud õigusnormi koosseisu elementidele vastavat faktiliste asjaolude kogumit.

Maakohus märkis, et hageja oli juba varasemast ajast kostjale võlgu, ja samas, et kostja võõrandas hagejale kuulunud vara ajal, mil väidetav nõue ei olnud muutunud veel sissenõutavaks. Kohustus ei saa korraga olla varasemast ajast tekkinud võlg ja uus kohustus, mille täitmist ei saa veel nõuda. Selgusetuks jääb, millist varasemat võlga on kohus silmas pidanud või milline nõue ei olnud kohtu arvates muutunud sissenõutavaks. Maakohus ei ole tuvastanud, millise kohustuse tagamiseks vaidlusalune tagatis seati ja seega, kas see seati tagatise seadmise ajaks juba tekkinud kohustuse tagamiseks, nagu eeldab PankrS § 114 lg 1 p 2, või mitte.

Maakohus ei ole andnud hinnangut poolte 13. novembri 2003. a koostöölepingule (kohtutoimik, lk 59-60, tõlge lk 61-62) ja 21. veebruari 2003. a lepingule, millega kostja on oma tagatise andmise kohustust põhjendanud.

Maakohus ei tuvastanud, kas võlgnik oli vaidlusaluse tagatise andmise ajal maksejõuetu ning kas tagatise saaja võlgniku maksejõuetusest teadis või pidi teadma.

Maakohtu otsus on vastuoluline võlausaldajate huvide kahjustamise osas ja ei ole mõistetav, mida täpselt võlausaldajate huve kahjustavaks on peetud. Ainuüksi asjaolust, et võlgnikul oli ühe võlausaldajaga sõlmitud kommertspandileping, ei saa järeldada, et vaidlusaluse tagatise andmisega kahjustati võlausaldajate huve. Nii on PankrS § 109 lg-s 1 sätestatud võlausaldajate huvide kahjustamise all peetud silmas võlausaldajate ühisuse ja mitte ühe konkreetse võlausaldaja huvide kahjustamist. Ebaõige on, et kostja pidi juba ainuüksi kommertspandiregistri avalikkuse tõttu olema kommertspandist teadlik. Kommertspandiregistri puhul ei ole seaduses sätestatud põhimõtet, et keegi ei või end vabandada registriandmete mitteteadmiselega. Seega puudub seaduses sätestatud alus eeldada, nagu peaks isik pandi saamisel kontrollima, kas vara ei ole juba panditud. Registriga tutvumine ei ole otsene kohustus ja vallasasja õigusliku režiimi puhul on määrav valdus. Õiguse omandajal ei ole enne tehingut kohustust kommertspandiregistrit kontrollida ning käsipandiõiguse heauskne omandamine on põhimõtteliselt võimalik (AÕS § 282¹).

Kui on tegemist pandi andmisega, ei ole PankrS § 110 lg 1 p 2 kohaldatav. Maakohtu otsus ei sisalda PankrS § 110 lg 1 p 2 kohaldamise eeldusi. Selle sätte kohaldamise üheks eelduseks on PankrS § 109 lg-st 1 tulenevalt võlausaldajate huvide kahjustamine. PankrS § 110 lg 2 kohaselt, kui tehing, mille kehtetuks tunnistamist nõutakse, on tehtud kuue kuu jooksul enne pankrotimenetluse algatamist, siis eeldatakse, et tehingu teine pool teadis, et võlgnik kahjustab tehinguga võlausaldajate huve. Selles

sättes on aga kehtestatud üksnes tehingu teise poole teadmise eeldus ning säte ei sisalda võlausaldajate huvide kahjustamise eeldust (vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi lahend tsiviilasjas nr 3-2-1-43-07). Hagi rahuldamiseks tuleb tuvastada, et vaidlusaluse tehinguga on võlausaldajate huve kahjustatud.

TsMS § 363 lg 1 p 2 kohaselt peab hagiavaldus sisaldama muuhulgas hagi aluseks olevaid faktilisi asjaolusid ehk hagi alust. Nõudes tagatise andmise tagasivõitmist PankrS §-de 114 ja 110 alusel, on hageja küll väitnud, et tagatis oli üle antud varasemate kohustuste täitmise tagamiseks, kuid ei ole esile toonud, millal ja millisest alusest oli väidetav varaline kohustus tekkinud ning kui suure kohustusega on tegemist. Ka ei sisalda hagiavaldus faktilisi asjaolusid, millest võiks järeldada muude PankrS § 114 lg 1 p-s 2 märgitud eelduste täitmist, näiteks, et võlgnik ei olnud tagatise andmiseks kohustatud. PankrS § 110 lg-s 2 sätestatud valesti tõlgendades leidis hageja, et vaidlusalusel juhul tuleb eeldada, et tagatise andmisega kahjustas võlgnik võlausaldajate huve. Sellest tulenevalt ei pidanud hageja vajalikuks ka esile tuua neid fakte, millest selle tehinguga võlausaldajate huvide kahjustamist võiks järeldada. Nende faktiliste asjaolude ebapiisavus, millega hagi põhjendatakse, oleks alus hagi rahuldamata jätmisele. Maakohus ei juhtinud hageja tähelepanu hagi aluseks oleva faktikogumi ebapiisavusele ega teinud talle ettepanekut seda täpsustada, kuigi see kohustus tuleneb TsMS § 392 lg 1 p-dest 1 ja 3. TsMS § 392 lg 3 võimaldab nõuda kohtul menetlusosalistelt selgitusi ja küsitleda pooli, § 398 lg 1 võimaldab selleks pidada eelistungina korraldava kohtuistungit. Maakohus ei ole neid võimalusi kasutanud. Hagi rahuldamata jätmine oleks, ilma et hageja tähelepanu oleks juhitud asjas oluliste faktiliste asjaolude esiletoomise vajadusele ja hagejale oleks selleks pakutud võimalust, tema suhtes ebaõiglane.

Menetluskulud tuleb ringkonnakohtu otsuse kohaselt poolte vahel jaotada vaidluse uue sisulise läbivaatamise tulemuse kohaselt.

MENETLUSOSALISTE PÕHJENDUSED

6. Hageja esitas ringkonnakohtu otsuse peale kassatsioonkaebuse, milles palub ringkonnakohtu otsus tühistada ja saata asi samale ringkonnakohtule uueks läbivaatamiseks. Samas palub hageja jätta uue otsusega jõusse maakohtu otsus.

Kassatsioonkaebuse kohaselt kohaldas ringkonnakohus vääralt materiaalõiguse normi ja rikkus menetlusnormi, mis viis asjas ebaõige lahendini.

Ringkonnakohus kohaldas valesti PankrS § 109 lg-t 1, kitsendades võlausaldajate huvide kahjustamise mõistet nii, et tagasivõitmiseks tuleb tuvastada võlausaldajate ühisuse huvide kahjustamine. Ringkonnakohus on põhjendamatuult leidnud, et kommertspandiregistri kannetel ei ole kolmandate isikute suhtes kohustuslikku tähendust.

Kassaator ei nõustu ringkonnakohtu seisukohaga, et pandi andmise korral on PankrS § 110 kohaldamine välistatud. Ringkonnakohus on vääralt tuvastanud PankrS § 114 lg 1 p 2 kohaldamise eelduseks olevaid asjaolusid.

Ringkonnakohus rikkus TsMS § 651 lg-t 1, ületades apellatsioonkaebuse piire ja hinnates maakohtu seisukohta küsimuses, kas tagatud kohustus oli tekkinud enne tagatise andmist.

7. Kostja leiab, et ringkonnakohus ei ole ebaõigesti kohaldanud materiaaõiguse norme ega rikkunud menetlusõiguse norme.

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

8. Kolleegium leiab, et ringkonnakohtu otsuse resolutsioon on õige, kuid TsMS § 692 lg 2 kohaselt tuleb osaliselt muuta ringkonnakohtu otsuse õiguslikku põhjendust. Kassatsioonkaebus jääb TsMS § 692 lg 2 kohaselt rahuldamata.

9. Ringkonnakohus on kohaldanud vääralt alates 1. jaanuarist 2004. a kehtivat pankrotiseadust ning jätnud tähelepanu pööramata olulistele õiguslikele probleemidele.

Pooled ei vaidle järgmiste asjaolude üle:

hageja kui pantija ja AS Hansapank kui pandipidaja sõlmisid 18. juunil 2002 notariaalse kommertspandi seadmise lepingu, mille esemeks oli lepingu punkti 1.1 järgi kogu hageja vallasvara, mis kuulus talle pandikande tegemise ajal või mille ta omandab pärast pandikande tegemist, välja arvatud kommertspandiseaduse § 2 lg-s 3 nimetatud vara;

1. detsembril 2003. a on hageja ja kostja sõlminud lepingu, milles sisaldub kinnitus, et hageja andis kostja vastutavale hoiule koorma alumiiniumi valuplokke. Selle eesmärgiks oli anda kostjale lisatagatis hageja kohustuste täitmiseks.

10. Kolleegium leiab, et asja uuel menetlemisel tuleb kohtutel esmalt võtta seisukoht, millist liiki tagatist pooled 1. detsembri 2003. a lepinguga seada soovisid: kas AÕS §-s 281 sätestatud käsipanti või üksnes kinnitada hoidja seadusjärgset pandiõigust VÕS § 907 järgi.

Nimetatud leping sisaldab ka kokkulepet, et alumiinium läheb üle kostja omandisse, kui arveid ei tasuta nendel märgitud lõppkuupäevast 14 päeva möödumisel. AÕS § 292 lg 3 kohaselt on tühine enne müügiõiguse tekkimist sõlmitud kokkulepe, mille kohaselt pandipidaja omandab panditud asja pandiga tagatud nõude rahuldamiseks.

Tehingu ühe osa tühisus ei too aga TsÜS § 85 järgi tingimata kaasa kogu tehingu tühisust. Asja uuel läbivaatamisel tuleb kohtul kõigepealt välja selgitada, kas pooled oleksid lisatagatise andmise kokkuleppe sõlminud ka ilma kostjale sellist õigust andmata. Kolleegium leiab, et asja materjalid lubavad oletada, et hageja ja kostja oleksid sõlminud tagatise andmise lepingu ka alumiiniumi kostja omandisse ülemineku kokkuleppeta.

11. Hageja ja kostja kokkulepe tagatise andmise kohta on sõlmitud 1. detsembril 2003. Kolleegium kordab oma 2. juuni 2008. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-39-08 ja 3. oktoobri 2006. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-77-06 väljendatud seisukohta, et pankrotimenetluses tuleb tagasivõitmise alustena kohaldada tehingu tegemise aja sätteid, kui hilisematele sätetele ei ole antud seadusega tagasiulatuvat jõudu. Seega tuleb asjas kohaldada enne 1. jaanuari 2004 kehtinud pankrotiseadust (varasem PankrS).

Ringkonnakohus leidis ekslikult, et võlausaldajate huvide kahjustamisega on tegemist siis, kui kahjustatakse võlausaldajate ühisuse, mitte aga ühe konkreetse võlausaldaja huve. Kolleegium märgib, et ka pandilepingu tagasivõitmise esimeseks eelduseks on võlausaldajate huvide kahjustamine. See eeldus on täidetud ka siis, kui kas või ühe võlausaldaja huvid on kahjustatud ning

seda sõltumata tema nõude rahuldamisjärgust. Seda tuleb võlausaldajate huvide kahjustamise hindamisel arvestada nii varasema PankrS § 48 lg 1 kui ka kehtiva PankrS § 109 lg 1 järgi.

12. Varasema PankrS § 48 kohaselt võis kohus tunnistada kehtetuks pandilepingu sõltumata sellest, kas võlgnik pandi seadmisega teadlikult kahjustas võlausaldajate huve ja kas pandipidaja oli võlausaldajate huvide kahjustamisest teadlik, kui pant seati pärast 10 päeva möödumist võla tekkimisest ja pankrotiseaduse § 48 p-des 1-3 nimetatud tähtaja jooksul. Seega tuleb asja uuel läbivaatamisel tuvastada, millal tekkis hagejal võlg kostja ees, kas ja millal seati pant ja kas seda tehti ühel eelnimetatud tähtaegadest.

Kolleegium leiab, et varasema PankrS § 48 eesmärgiks oli kehtestada pandilepingu tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistamise täiendavad alused lisaks tagasivõitmise üldalustele. Eelkõige ei omanud pandilepingu kehtetuks tunnistamisel varasema PankrS § 48 järgi tähtsust võlgniku poolt teadlik võlausaldajate huvide kahjustamine ega pandipidaja teadlikkus võlausaldajate huvide kahjustamisest. Sellest ei järeldu aga, et täiendavate ja tagasivõitmist lihtsustavate aluste puudumisel ei saa pandilepingut tagasi võita üldalustel. Seega, kui pandilepingut ei saa vastavate asjaolude puudumisel kehtetuks tunnistada varasema PankrS § 48 järgi, on võimalik pandilepingut tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada varasema PankrS § 43 alusel. Kolleegium märgib, et sama järelduse võib teha kehtiva PankrS §-dest 114 ning 110.

13. Kolleegium leiab, et seadusjärgsele pandiõigusele, sh hoidja pandiõigusele VÕS § 907 järgi, ei ole kohaldatav varasem PankrS § 48, kuna viimati nimetatud sätte kohaldamise eelduseks on poolevaheline pandileping. Seadusjärgne pandiõigus ei teki aga pandilepingu alusel.

Kolleegium märgib, et tagatise tagasivõõtmine kehtiva pankrotiseaduse § 114 mõttes ei eelda aga tagatise andmise tehingulist alust, ning kordab Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19. detsembri 2007. a otsuses nr [3-2-1-115-07](#) väljendatud seisukohta, et mitte alati ei pea kohus tagasivõitmiseks tunnistama kehtetuks tehingut. PankrS § 114 järgi seadusjärgse pandiõiguse tagasivõitmisel tunnistatakse kehtetuks toiming. Tagasivõidetav toiming tähendab siinjuures võlgniku tahtel põhinevat tegevust, mis toob endaga kaasa õiguslikud tagajärjed ja kahjustab võlausaldajate huve. Seega saab VÕS §-s 907 sätestatud pandiõiguse korral PankrS §-s 114 sätestatud alustel kehtetuks tunnistada asjade ladustamise. Selle tagajärjeks on, et nendele asjadele ei ole hoidjal pandiõigust. Kohtupraktika ühtlustamise huvides lisab kolleegium, et kehtiva pankrotiseaduse § 114 lg 1 p 2 alusel tunnistab kohus kehtetuks tagatise andmise kas juhul, kui: 1) tagatis anti kuue kuu jooksul enne pankrotimenetluse algatamist ja tagatis seati juba tekkinud kohustuse tagamiseks, kui võlgnik ei olnud kohustuse tekkimisel sellise tagatise andmiseks kohustatud, või 2) kui võlgnik oli tagatise andmise ajal maksejõuetu ja tagatise saaja teadis või pidi võlgniku maksejõuetust teadma. Seega sisaldub nimetatud sättes kaks alternatiivset tagatise andmise tagasivõitmise koosseisu.

14. Varasemas pankrotiseaduses reguleeris § 42 lg 2 tagasivõitmise tagajärgi tagasivõidetud tehingu teise poole suhtes, kellel tehingu järgi saadud vara alles ei ole. Selle sätte kohaselt, kui tehingu teisel poolel ei ole tehingu järgi saadud vara alles, võib haldur tagasivõitmise korras tehingu kehtetuks tunnistamisel nõuda vara eest hüvitist. Erinevalt kehtiva PankrS § 119 lg-st 3 ei teki seega küsimust

sellest, kas teine pool teadis või pidi teadma tagasivõitmise aluseks olevatest asjaoludest.

Ants Kull, Henn Jõks, Villu Kõve